

Kaštel Boljun

Daus, Sanda

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:805735>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST

Kaštel Boljun

Završni rad

Izradila:

Sanda Daus

Mentor:

dr. sc. Maja Čutić Gorup

Rijeka, kolovoz 2015

Sadržaj

1. Uvod	3
2. Kaštel Boljun	5
2.1. Krčki knez Frankopan u pohodu na Knežiju	12
2.2. Boljun u Uskočkom ratu	12
2.3. Kuga	13
2.4. Malaria	14
3. Boljunština	15
3.1. Važnost položaja	15
3.2. Govor	16
3.3. Školstvo	17
3.4. Boljunčica	17
4. Crkve u Boljuni	19
4.1. Crkva Svetog Jurja	19
4.2. Crkva Svetog Kuzma i Damjana	20
4.3. Crkva Svetog Fabijana i Sebastijana	21
4.4. Crkva Svetog Petra	22
4.5. Crkva Blažene Djevice Marije od Karmela	22
5. Pisci boljunske kronike	24
5.1. Vincent Frlanić	24
5.2. Ivan Križmanić	25
5.3. Bernardin Velijan	25
5. Zaključak	26
6. Literatura	27
7. Kazalo slika	29

Sažetak

Kaštel Boljun je tvrđava koja je nastala na vrhu brda istoimenog mjesta. Naziv dobiva nakon obnove kaštela od strane Slavena.

Imao je veoma burnu povijest od samih početaka, većinom upravo zbog položaja uz samu cestu, koja je nekada bila glavna i jedina cesta koja je vodila preko planine Učke u Istru.

Boljun nije zaobišao niti Uskočki rat, ali je on ostao nepobjeđen.

Stanovništvo je kroz godine razvilospecifičan govor, koji u potpunosti razumiju jedino stanovnici tog mjesta, a uz njega dolaze i običaji i kultura specifična zato područje.

Mjesto Boljun krasi dvije crkvice usklopu kaštela, dvije na obroncima brda, te Boljunštinu jedna crkva koja se nalazi u Boljunskom Polju.

Zahvaljujući brojnim povjesničarima, arheolozima, istraživačima i brojnim drugima, literatura o Boljunu je veoma bogata i opširna.

1. Uvod

Boljun je danas kao i nekad, što se tiče zauzimanja položaja na zemljopisnoj karti, mjesto koje se nalazi u podnožju Učke, skupljen sav na brdu visine 253 m¹, točnije iznad ceste koja prolazi Boljunskim poljem i vodi prema Tunelu Učki od strane Labina. Pripadaju mu nekoliko sela i zaselaka, a Općina u čijem je sastavu zove se Lupoglav.

Prema mišljenju Petra Šimunovića i još nekih jezikoslovaca (iako nije sa sigurnošću utvrđeno), ime „*Boljun*“ potječe od pohrvaćenog oblika latinskog glagola *bullire* = vreti, izvirati, što može biti povezano sa time što Boljun se kao mjesto, a i sam nekadašnji kaštel nalazi iznad kotline kojom teče rijeka Boljunčica. Postoje različiti podaci kako su ga zvali Rimljani, kako Mlečani, ali najbližije današnjem nazivu je *Bolun*, kako je navedeno u Istarskom razvodu.²

O Boljunu iz najranijeg doba njegova postojanja pisali su mnogi, a najviše možemo zahvaliti Carlu de Franceschiju i njegovom sinu Camillu koji daju prve značajnije podatke u svojim knjigama: *Uspomene; Storia documentata della Contea di Pisinoi* člancima „*I castelli della Val'd Arsa*“, koji će koristiti svakom povjesničaru koji je pisao ili će pisati od prošlosti istarskoga kraja, pa su tako pomogli i pisanju ovoga rada. Osim mnogih drugih valja spomenuti Miroslava i Slavena Bertošu kao vrlo istaknute pisce sadašnjeg doba o tom kraju.

Poseban izuzetak kojemu treba dati veliku zahvalu za poznavanje boljunske povijesti zaslužuju pisci boljunske kronike. Počevši od Vincenta Frlanića, boljuskog župnika koji je počeo voditi bilješke o životu u Boljunu za vrijeme njegova postojanja, a i prije (od 1400.g, pa nadalje), nakon njegove smrti 1612. godine, kroniku nastavlja žakan Ivan Križmanić, a nakon njega Bernardin Velijan.

Slike koje ćete vidjeti u radu su autorske, snimljene u rujnu tekuće godine. Iznimka je slika pod brojem 4 koju sam pronašla u knjizi Miroslava Bertoše i Josipa Vrandečića: *Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranom novom vijeku*, Zagreb 2007., te slika pod brojem 5 koja je preuzeta sa ove web stranice:

¹ Robert MATIJAŠIĆ, *Istrapedia; Boljun*. Dostupno na: <http://www.istrapedia.hr/hrv/267/boljun/istra-a-z/>, (01.08.2015.g.)

² Fran NOVLJAN, *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, Zagreb 2014, str.533

https://www.google.hr/search?q=boljun&es_sm=122&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CAcQ_AUoAWoVChMIqpeZ3bDsxwIVQl4UCh1FKgNJ&biw=1366&bih=599#imgrc=uVqJDIHZq10b0M%3A, (16.08.2015.g.)

2. Kaštel Boljun

Jedna od legendi mještana Boljunštine kaže kako su se krajem 6. stoljeća na tom mjestu susreli Slaveni sa bizantinskom vojskom pri svom prodiranju na područje Istre, te u tom naletu porušili oko četrdesetak kula, da bi kasnije sami Slaveni obnavljali te kule i dali im svoje nazive, tj. nazive kakve danas poznajemo.

Tvrđava koja je izgrađena da brani put od srednje Istre preko Učke u Liburniju nazvana je Boljun. Boljun kroz stoljeća mijenja mnoga vlasništva, ali za sve je imao taj isti značaj – obranu.

Da je Boljun postojao za vrijeme rimske vlasti znamo po pronađenim novčićima i zavjetnom oltaru (žrtveniku) Caioa Valerioa Priscoa, trgovca tkanina iz Akvileje.³ Taj je oltar, koji je posvećen nepoznatom božanstvu⁴, pronađen u blizini kaštela, a na današnje je mjesto trga Pod Ladonjom, stigao za vrijeme talijanske vlasti (1921.-1943.g.), a De Franceschi tvrdi da je pronađen 1846.g., kada je služio kao oltar crkve. Do njega su također smjestili županov stol, kao podsjetnik na vrijeme kada je Boljun imao gradsku vladu.

Slika 1-Žrtvenik

³Fran NOVLJAN, *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, Zagreb 2014, str.533.

⁴ Novim se istraživanjima utvrdilo da je Sentona ime toga božanstva, ali ono nije povezano sa Boljunom, već je dobro poznato na području Labina, odnosno nekadašnje Albone.

Slika 2-Žrtvenik i županov stol na trgu Pod Ladonjom

Franačkim zauzimanjem Istre 788. g., uvodi se feudalni sustav, čime Boljun gubi veći dio svoga teritorija. To se područje dijeli na manje zemljišne posjede, a na tim posjedima nastaju kašteli koji su ih branili. Zbog brojnosti i položaja bili su odlična obrana cijelog starog teritorija. Kašteli koji su nastali: Vranje (u neposrednoj blizini Boljuna), Letaj, Posert/Sv. Martin i Kožljak.⁵

Slika 3-Ostaci kaštela Posert

⁵ Slaven BERTOŠA, *Osebjno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Zagreb 2011, str.68

Kako se kaže „na pismeno“, Boljun se spominje prvi puta 1064.g. u vladarskoj darovnici Henrika IV. istarskom markizu Ulrichu Weimarskom i 1102.g. u darovnici istarskog markgrofa Ulricha II. akvilejskom patrijarhu, te ostaje u njegovoj vlasti do 14.stoljeća.⁶

Ustrojstvo upravljanja kaštelima je u to vrijeme izgledalo na sljedeći način: glavnu poziciju u kaštelu je imao patrijarh i on je birao gastalde koji su bili glavni u mjestu, oni su nametali osobne poreze, te imali civilne i kaznene ovlasti. Markiz je bio osoba koja je rješavala probleme između općina.⁷ Seljaci su imali godišnje obveze prema gastaldima koji su većinom bili u obliku naturalnih davanja (žito, domaće životinje).⁸

Takvo je ustrojstvo funkcioniralo do kraja 14. stoljeća, nakon čega su patrijarsiuvidjeli kako više ne mogu kontrolirati toliko područje, pa gapočeli u dijelovima davati svojim vjernim vazalima na korištenje, ali su uz to zadržali pravo povratka tih imanja bez obzira kada to zatraže. Tim načinom upravljanja Boljun najprije dolazi u ruke feudalca Giovannija Turrinija, a zbog zasluga prema akvilejskoj crkvi 1356.g. dobiva ga njegov brat Isacco. Njegovom smrću kaštel protupravno dolazi u ruke Nixe Ebersteina⁹, ali ga istarski markiz Ugone Devinski vraća patrijarhu 1373.g.¹⁰ U znak zahvale, patrijarh daje kaštel na doživotno korištenje Devinskom 11. 03.1374. g.

Obitelj Zechorner je idući vlasnik Boljuna, oni su bili kraški plemići i Walseeovski vazali.¹¹ Iako se to ne može potvrditi vjerodostojnim dokazima, činjenice dovode do toga. Kasnije se u nekoliko obiteljskih oporuka spominju žito i vino iz Boljuna, te se u još nekoliko dokumenata usput spominje ista obitelj (negdje je izmjenjeno prezime, ali se pretpostavlja da se radi o istima), što nas dovodi do toga da je obitelj Zechorner nad boljunskim kaštelom imala feudalna prava u 15. stoljeću.

⁶Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav. dj., str.68

⁷*Isto*, str.69.

⁸*Isto*, str.68.

⁹Nixa (u nekim knjigama Nicolas) dolazi iz moćne plemićke obitelji Eberstein koja iz Koruške dolazi na područje Istre krajem 13.st. kada selo Paz dobivaju u feud. Nakon nekoliko godina dobivaju i Lupoglav, te se odluče na širenje svoga teritorija, što kroz nekoliko godina i uspijevaju. Kada Boljun iznenadnom smrću gubi vlasnika, Nixa Eberstein koristi priliku i zauzima kaštel bez pravovaljanih dokumenata. Ugone Devinski se pobrinuo da se kaštel pravnim putem (potpisao ugovor s Ebersteinima o odricanju od posjeda u cijelosti) vrati patrijarhu.

¹⁰Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav.dj., str.52

¹¹*Isto*, str.74.

Slika 4-podijeljenost Istre u 15.stoljeću

Prema urbaru Pazinske Knežije u kojemu su navedeni rasporedi prihoda dobara, može se vidjeti kako više od polovine dobara odlazi obitelji Moyses. Ta je obitelj iz Kožljaka, čiji je gospodar Martin Moyses, vazal cara Fridrika III.¹² Ne zna se točno na koji jenačin Boljun pripao njima, ali po ovom urbaru iz 1498.g. znamo da oni nasljeđuju Zechornere u vlasništvu. Možemo jedino pretpostaviti da je car Fridrik III. dao Moysesima prava korištenja ili ih postavio na mjesto upravitelja tim područjima na određeno ili neodređeno vrijeme, zbog zasluga ili nečeg sličnog kako je u to vrijeme bio običaj. Druga pretpostavka je ta, da je obitelj Moyses kupila prava nad tim posjedima, ali kako vidimo da su vodili temeljne zabilješke prihoda i rashoda u Knežiji, vjerojatno bi bilo navedeno da je uz određen iznos taj posjed dan u zakup. Zbog toga prva se pretpostavka može smatrati vjerojatnijim slučajem.

Mletačka je republika nakratko imala vlast nad Knežijom 1508. godine, pa tako i nad Boljunom.

Tako dolazimo do vlastelina Nikolića i Barbo, koji su putem oporuke Moyesa dobili zajednička feudalna prava nad Boljunom i njegovim dobrima, a na isti način 1529.g. i nad Kožljakom.¹³ Međutim, oni su ta prava nedugo zatim predali caru, ujedno i kralju Ferdinandu, koji već 1555.g. svoja prava nad Boljunom unovčuje za 9.200,00 florina i tako predaje kaštel Cristoforu Mosconiju i Giambattisti Valvasoru (zajedno sa Pićnom, Tinjanom i Kringom).

Cristoforov brat, Giovanni, 1543.g. osniva pazinski hospicij kojemu Christofer, uz još neke ostavštine predaje i prihode iz Boljuna, odnosno sam kaštel.

¹²Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav. dj., str.75.

¹³Isto. str.74.

Prema urbaru Knežije koji stupa na snagu 1578.g. po odluci nadvojvode Karla, navedeno je kako Boljun ima 124 glave obitelji¹⁴, što znači ako gledamo prema prosjeku onoga doba da svaka obitelj ima po 5 članova, ispada da je Boljun imao negdje oko 620 žitelja.

Plemić Ivan Sinković Lupoglavski, 1600.g. iznajmljuje za godišnju naknadu u iznosu od 1.200,00 florina, Boljun, zajedno sa selima Vranjom i Brestom.¹⁵ Istarskim područjem tada haraju Mlečani, točnije plaćenici venecijanskih četa, Arbanasi i Karzikanci iz pukog inata uskocima koji su uz austrijsku podršku pljačkali istarske i dalmatinske obale, odnosno Mlečani su počeli napadati i prodirati u Knežiju kako bi je osvojili i prije proglašenja ratnog stanja i rata koji je uslijedio (Uskočki rat). Brzo su napredovali na štetu nedužnih seljaka koji su im se našli na putu. 12.09.1612.g. Boljun biva napadnut, a u pljačkanju stradaje poznati župnik i kronolog Vincent Frlanić. Zahvaljujući samoj kuli većina stanovnika je preživjela paleže i daljnje napade.

Nakon završetka rata, zahvaljujući zapisima svećenika Ivana Križmanića iz Boljuna (popglagoljaš), saznajamo kako se na tom području krijumčarilo namirnicama.¹⁶ Na našem je tržištu tada pšenica imala visoku cijenu, pa su mletački vlasnici žitnih tovara to iskoristili na način da su kriomice iskrcavali žito na prethodno dogovorenim tajnim lokacijama, a ako je trebalo stići u luku onda se to obavljalo noću, te ga prodavali našim ljudima za njih po jako niskoj cijeni, a oni sami su imali veliku zaradu, jer kod njih cijena žita nije bila tako visoka, a za žito koje su odvozili Vijeću za žitarice također su dobili puno manje.

Pazinska knežija dolazi u ruke venecijanskim vlastima 1644. g., pa tako i Boljun.

U prvoj polovici 18. stoljeća napokon je odlučeno da se staze koje spajaju Istru sa Liburnijom pretvore u cestu. Zbog nedostatka radnika i financija, 1740.g. se uspio napraviti samo jedan dio i to onaj između Vranja i Boljuna. Cesta je dovršena za vrijeme cara Josipa II. 1785.g., te je nazvana Jozefinskom cestom. Tako se od Pazina preko Boljuna (jer se istodobno obnovila cesta između Pazina i Boljuna), pa preko prijevoja Peruč i Poklon moglo doći do Veprinca, Kastva i Rijeke.¹⁷ Na putu prema Učki i dan danas postoji i može se vidjeti, jer je uz samu cestu, kamena fontana kojom teče voda iz planinskog izvora koja je nazvana „Voda Josipa II“.

1797. godine pala je Mletačka vlast, a austrijska dočekana s radošću među stanovništvom. Iako je donijela neke olakšice i slobode, zakoni su bili strogi.

¹⁴Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav.dj., str.75.

¹⁵*Isto*, str.75.

¹⁶*Isto*, str.86.

¹⁷*Isto*, str.95.

Nakon što Austrija provodi novu administrativnu podjelu teritorija, godine 1814., pod distrikt Belaj spada općina Boljun kojoj su pripojena mjesta Vranja, Lesišćina i Brest koja bivaju spojena sa okolnim mjestima sa područja Učke.¹⁸

Odlukom Bečkog kongresa, Istra 1815.g. ulazi u sastav Austro-Ugarske monarhije. To ne dovodi do bitnijih promjena, napredak je u Istri i dalje spor što se tiče modernizacije, tu se i dalje živi po feudalnom sistemu.¹⁹

Zahvaljujući De Franceschiju saznajemo da je Boljun 1890. imao 771 stanovnika.

1900-tih. godina u Boljunu postoji škola, Pučka knjižnica, Društvo za štednju i zajmove. Za većinu toga zaslužan je Franjo Novljan iz malog sela Novljani u okolici Boljuna, koji je radio kao profesor Pazinske gimnazije. Dolaskom Talijana na naše područje nakon Prvog svjetskog rata, sve se to gasi likvidacijom, te dolazi do masovnog emigriranja.

10.02.1947. je potpisan mir u Parizu i tada Istra napokon dolazi u sklop svoje nacionalne zajednice.

Boljun je bio na svom vrhuncu od 15. do 17. stoljeća. Imali su sudca, gradonačelnika, bratovštinu koja se koristila glagoljicom i podučavala, te crkve. U mnogim se literaturama može naći kako se za Boljun često kaže „ni grad, ni selo“. Sredimo 15. st. također ga se obnavlja zbog opasnosti od prodora Osmanlijskog Carstva. Tu je obnovu subfinancirao i inicirao car Fridrik IV.²⁰ Kaštel do tada izgledom nalikuje na običnu tvrđavu čija je namjena bila za potrebe vojske, odnosno za obranu boljunskog stanovništva za vrijeme sukoba. Obnova je bila uspješna i poslužila svrsi, jer je Boljun i nakon Uskočkog rata ostao čvrsto stajati na nogama.

Izvješće vladi Marca Loredana, mletačkog providura o kaštelu u ratu, 1616.g.: „... tamo je i Boljun koji je jak i čvrst i otporan zbog utvrde koja ga brani i koja je prikladna za sve ratne potrebe“.²¹

¹⁸ Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav.dj., str.156.

¹⁹ Maja ŠTRK-SNOJ, „Boljunska baština“, *Zbornik općine Lupoglav 2001*, Lupoglav 2001. str. 108.

²⁰ Fridrik IV. je također dao dukate za obnovu svih važnijih središta (kaštela) na području Knežije

²¹ Maja ŠTRK-SNOJ, „Boljunska baština“, *Zbornik općine Lupoglav 2001*, nav. dj., str. 109.

Slika 5-Boljun u cijelosti

Vanjski izgled kaštela Boljun prema opisu Camilla De Franceschija: „Boljunski je kaštel znatno solidniji i bolje očuvan, a nalazi se 3,5 km jugozapadno od Vranje. Ima oblik ograđenog kvadrata, dimenzija 24 x 23 m, a na zapadnoj strani prethodi predziđe koje ima oblik ulaza, uz koji se nalazi masivna okrugla kula. U utvrdu se može uć kroz troja vrata: vanjska plukružna vrata na desnom uglu predziđa; ulaz koji se nalazi u jednom pregradnom zidu; treća vrata koja su smještena u glavnim zidinama. Kula na tri kata široka je 5,80 m. Prilazi joj se kroz mala vrata te iz unutarnjeg dvorišta, po stubama koje vode na prvi kat. Na suprotnoj strani postoje dva visoka zida koja vrše ulogu kvadratnih kula. Na južnoj strani vidi se potporni zid, očito naknadno sagrađen, vjerojatno u prvoj polovici XVII. stoljeća.“²²

Slika 6-kaštel Boljun izvana

²² Slaven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav.dj., str.79

Slika 7-kaštel Boljun iznutra

2.1. Krčki knez Frankopan u pohodu na Knežiju

Pazinsku Knežiju su 1463.g. odlučili pohoditi vojnici Ivana Frankopana, krčkog kneza, pod njegovim vodstvom. Kako su oni stizali preko Učke na putu do samoga Pazina našli su im se redom Vranja, Boljun, Paz, Gologorica, Cerovlje. U to su vrijeme u Knežiji najvažnija središta sa toga područja bili Vranja, Boljun i Brest koji su ujedno bili u vlasništvu Martina Moyesa (imao je i gosposhtiju Kožljak u vlasništvu), vazala cara Fridrika III. koji je veliki neprijatelj knezu Frankopanu, stoga bivaju opljačkana.²³

2.2. Boljun u Uskočkom ratu

Uskočki rat je naziv za drugi sukob između Habsburške Monarhije i Mletačke Republike.²⁴Iako su sukobi između ova dva neprijatelja počeli nekoliko godina prije, a pljačke, paleži i haranja trajali neprekidno da je to čak bio normalan način življenja u ono vrijeme, rat kao takav je službeno proglašen 1615.g. i traje do 1618.g.

Boljun je u ovom ratu odigrao važnu ulogu. Bio je uporište nadvojvodinih postrojbi i uskoka, pa su iz njega konstantno upadali na mletački teritorij. Pridonijeli su i sami mještani koji su dobrovoljno odlazili na mletačke teritorije i pljačkali ih kako bi im na bilo koji način naštetili. Najvažnija uloga mještana Boljuna je kada su pomogli obraniti Vranju (mjesto u podnožju

²³ Salven BERTOŠA, *Osebužno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, nav.dj., str.152.

²⁴Prvi sukob između Habsburške Monarhije i Mletačke Republike nazvan je rat Cambraiske lige koji počinje 1508.g i završava 1523.godine.

Boljuna u smjeru Učke) i bili zaslužni za njegovu obranu. Naime, 1617.g. u jesen, mletački vojnici, odnosno plaćeni konjanici i črna vojska (mletačke postrojbe u kojima je većinu sačinjavalo domaće stanovništvo)²⁵, pod vodstvom zapovjednika Scipionea Verzija, krenuli u napad i pljačkanje tog mjesta. Iako su ga uspjeli opljačkati uskoci iz Boljuna su ih otjerali i tako uspjeli spriječiti daljnja razaranja.

Rat je počeo slabiti početkom 1618.g., jer su obje strane bile iscrpljene i sredstvima za ratovanje i ljudstvom.

Konačni istarski mir postignut je nakon što Venecija vraća Žminj u travnju 1618., te Tinjan, Mošćenice i Brseč u srpnju.²⁶Od tada do drugog svjetskog rata, Istra, pa tako i Boljun nisu bili područja nikakvih ratnih sukoba.

2.3. Kuga

Kuga je 1527. godine toliko pogodila područje Istre da je čak došlo do prekida prometnih i ostalih veza između mletačkog dijela Istre i austrijskog. Bilo je to doba kada je kuga znala izazvati krize svakih nekoliko godina s nekoliko godina prekida između. Tako su zabilježene najveće istarske krize kuge: 1527., 1553-1554. kada izbija u samoj Pazinskoj knežiji, 1556., 1573., te najteža, ali i posljednja na tom području 1631-1632. godine.²⁷

Statistički gledano od posljedica kuge više je oštećeno prošlo mletačko područje Istre, nego austrijsko. Dokaz da je takvo stanje i logično stanje nalazi se u izvješćima tadašnjih liječnika koji tvrde kako stanovnici unutrašnjosti Istre, a posebice brdovitih područja su jače tjelesne građe, te žive na području gdje ima manje trgovinskih puteva, te nisu izloženi kao stanovnici priobalnih područja.²⁸ Međutim, iako je Boljun u unutrašnjosti Istre, bio je na udaru većine trgovinske razmjene, te time nije mogao izbjeći kugu.

Osim što je veliki broj stanovništa smrtno stradao, jedan se dio preživjelog stanovništva zbog straha selio na područja nezahvaćena kugom.

²⁵ Miroslav BERTOŠA, *Istra: Doba Venecije*, Pula, 1995, str.380.

²⁶ *Isto*, str.381.

²⁷ Josip VRANDEČIĆ i Miroslav BERTOŠA, *Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranome novom vijeku*, Zagreb, 2007, str.88

²⁸ *Isto*, str.88

2.4. Malaria

Kako mještani napuštaju svoje domove, a sa time i polja koja su obrađivali obrastaju korovom i zbog kiše nastaju lokve, ona se pretvaraju u močvare. Malaria nije djelovala kao kuga, zbog koje se naglo umiralo, već je postupno onesposobljavala čovjeka za rad i život, te u konačnici odvodila u smrt.²⁹ U samom Boljunu nije napravila znatnu štetu, ali pridonijela je, uz rat i kugu, dodatnom opadanju stanovništva i gospodarstva.

²⁹ Josip VRANDEČIĆ i Miroslav BERTOŠA, *Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranome novom vijeku*, nav. dj., str.89

3. Boljunština

Iz 1200. godine imamo dokument o razgraničenju prema kojem se Boljun sa svojim pripadajućim područjem, na jugu protezao do crkvice Svetog Bartola koja se danas nalazi u Tupljaku (malo mjesto između Pićna i Podpićna), na zapadu je graničio sa selima Paz i Gradinje (kasnije postaju gospoštija) koji su bili u sastavu gologoričke općine.³⁰

O postojanju života na području Boljuna i Boljunštine još u vrijeme eneolitika, odnosno u 4. st. prije Krista, svjedoče nam pronađene tri bakrene sjekire, dok nastanjivanje počinje kasnije, otprilike oko 2000 g. prije Krista. Dio stanovništva koje u to vrijeme obitava na tom području još uvijek većim djelom živi po špiljama, za što je i pogodno područje Boljunštine, osobito mjesto Vranja koje se nalazi u samom podnožju Učke i ima nekoliko poznatih špilja.

Ljudi su u ono vrijeme ovisili o klimi i njezinim promjenama, te se tako selili kao bi preživjeli hladnija razdoblja, prema tome se može pretpostaviti kako su tadašnji stanovnici došli sa sjevernih predjela.

Do rimskih osvajanja nema puno ostataka koji svjedoče o tom razdoblju, ali već je dobro poznato da su ljudi dane provodili loveći životinje i sakupljajući plodove kojima bi mogli nahraniti sebe i obitelj, tako da je razvoj i napredak tekao vrlo sporo.

Gradinci je naziv za ljude koji su nastanili mjesto današnjeg kaštela Boljuna. Došli su nakon ljudi koji su nam ostavili bakrene sjekire i pretpostavlja se da su došli sa egejskog područja, te da su oni postavili prve začetke zidina kaštela koje su Rimjani nakon svog dolaska zvali *castella*.³¹

Na području Boljunštinesu pronađeni stari grobovi, neki ulomci nadgrobnih spomenika, žrtvenik, te rimski novac iz doba careva po čemu se da zaključiti kako je to područje bilo aktivno naseljeno u rimsko doba, ali se kasnije, teku srednjem vijeku ljudi približavaju samom kaštelu čime on dobiva na važnosti.

3.1. Važnost položaja

Naseljenost Boljuna, a osobito Boljunštine još od pamtivijeka može se zahvaliti ponajprije samom geografskom položaju. Kako su najraniji puteljci, a kasnije ceste i cestice prolazile

³⁰Josip VRANDEČIĆ i Miroslav BERTOŠA, *Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranome novom vijeku*, nav. dj., str.70.

³¹ Ivan MILOTIĆ, „Antička povijest Boljuna i rimski natpisi“, *Zbornik općine Lupoglav 2007*, Lupoglav 2007, str.120.

upravo tim područjem ljudi su ovdje i počinjali svoje nastanjivanje. Taj dio se može smatrati pozitivnim čimbenikom, jer dolaskom ljudi to je područje zaživjelo. Ljudi su iskoristili najbolje što je priroda dala, ravnice sa zemljom pogodnom za uzgajanje dobara, kao i brdovita područja koja su isto tako plodna. Zbog svega toga tu su narodi i započeli svoj život koji se zadržao sve do danas u isto tako aktivnom smislu.

Međutim, kao uz sve, tako i u ovom slučaju imamo i negativnih činjenica vezanih za područje Boljuna i Boljunštine što se tiče njegovog geografskog položaja. Naime ceste koje su pozitivna stvar za začetak civilizacije i mogućnost življenja, dale su i ono loše po pitanju ondašnjeg stanovništva. Svi osvajači kroz povijest koji su nadirali u Istru od strane istoka morali su proći tim područjem. Jedini put je bio prijeći Učku, a u kojem god smjeru išli dalje najprije su morali proći Boljunštinom, jer svako spuštanje sa Učke vodi upravo tu. Zbog toga su narodi ondje nastanjeni kroz povijest prolazili loše zbog stalnih sukoba, pljačkanja i sličnog što su osvajači usput radili stizajući do odredišta.

Sam Boljun je u tom slučaju prolazio bolje, jer je na brdu. Tek za vrijeme rimske vladavine njegov su položaj iskoristili najbolje što se moglo, tako da su u Boljunu postavili stražarsku postaju na mjestu današnjih ostataka tvrđave, koja je imala dostupan pogled na područje od Učke do mjesta malo prije Plomina.³² Nakon toga, svaki neprijatelj koji je stizao preko Učke nije imao šanse za osvajanjem našeg područja. Bio je uviđen odmah po prelasku Učke, dok je stizao do Boljuna obrana je već bila spremna i tu je neprijatelj bio pokoren ili istjeran. Kao što smo gore naveli, stradala su okolna mjesta, jer se nalaze uz samu cestu kojom su neprijatelji prolazili i harali putem dok se vojska sa Boljuna nije uspjela okupiti i spremiti za obranu, ali barem dalje područja Boljuna osvajači nisu mogli i Istra je ostala obranjena. Tako se Boljun često naziva i „vratima antičke Istre“³³, za što osobno smatram da je taj naziv u potpunosti opravdan.

3.2. Govor

Čakavsko narječje ima šest dijalekata, dok se u Istri koristi njih pet.³⁴ Dijalekti su nastali ne samo zbog načina govora nego i zbog različitih običaja i načina života. Međutim, kako u Istri imamo slučaj da se po govoru i običajima, te kulturnoj baštini razlikuju i sela koja se nalaze jedno do drugog, imamo i mnogo poddijalekata.

³²Ivan MILOTIĆ, „Antička povijest Boljuna i rimski natpisi“, *Zbornik općine Lupoglav* 2007, nav.dj., str.125.

³³ *Isto*, str: 125.

³⁴ Fran NOVLIJAN, *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, nav. dj., str.524.

Boljunski govor spada u jedna od četiri poddijalekata istarske ekavice, točnije središnjem istarskom poddijalektu, zajedno sa okolnim mjestima: Vranjom, Pazom, Lupoglavom, Semićem, Dolenjom Vasi i Lesišćinom.³⁵

Što se tiče šire gledanog područja, najbližnje boljunskom govoru na području Istre je govor Žminjaca, koji geografski gledano spadaju u središnju Istru, kao i Boljun, ali između ta dva mjesta isprepliće se cijeli spektar različitih poddijalekata, pa ta činjenica budi interes i ukazuje na neku povezanost koja svoje korjene vjerojatno vuče iz daleke prošlosti.

3.3. Školstvo

Prva zgrada škole, kao takva nastaje 1897. godine i u njoj je otvorena osnovna škola. Do tada se škola održavala u privatnim kućama, a većina okolnih mjesta je do tada već imala samostalne školske ustanove. Novac za izgradnju zgrade za školu u kojoj su ujedno smjestili i općinu, pribavili su prodajom vode sa Vele Učke 1896.g., jednom društvu iz Opatije u svrhu vodovoda.

U toku rata 1944. godine, pokušalo se pokrenuti ponovno otvaranje škole u Boljunu i okolnim mjestima, međutim, nakon obilaska utvrđeno je kako je zbog blizine fašista preopasno ponovno otvaranje.³⁶

Nakon rata nastaje škola u Boljunskome Polju, kao jedna od područnih škola koje spadaju pod školom Lupoglav. U njoj se stjecalo osnovnoškolsko obrazovanje.

1986.g. ta se zgrada počinje urušavati, pa se njezini učenici sele u školu Lupoglav. Nakon toga škola ostaje u Lupoglavu i kroz godine zatvaraju se i ostale područne škole Lupoglava, neke zbog malog broja učenika, a neke isto zbog urušavanja.

Ti su prostori danas obnovljeni, ali nikad više nisu dobili staru funkciju.

3.4. Boljunčica

Boljunčica je ime rijeke koja teče podno Boljuna, odnsono kroz Boljunsko Polje i ulijeva se u rijeku Rašu nakon prolaska kroz Čepičko Polje. Bila je od velikog gospodarskog značaja, jer

³⁵ Fran NOVLJAN, *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, nav. dj., str.525.

³⁶ Božo JAKOVLJEVIĆ, „Prilozi za povijest htvatskih škola, općine Lupoglav“, *Zbornik općine Lupoglav 1997.*, Lupoglav 1997., str. 48.

su ljudi gradili mlinove, tako bilježimo prvi mlin još iz 1498.g.³⁷. Njihov se broj naglo povećava krajem 1500. g., kada su ljudi vjerojatno shvatili isplativost, te prednosti svoga kraja.

Slika 8-brana u Letaju za vrijeme nabujale Boljunčice

³⁷ Josip ŠKILJIĆ, „Vodenice na području općine Lupoglav“, *Zbornik općine Lupoglav 2005.*, Lupoglav 2005., str. 142.

4. Crkve u Boljunu

Mjesto Boljun imalo je pet crkvi, od toga dvije u sklopu samih zidina kaštela, a to su crkva Svetog Jurja i crkva Svetog Kuzma i Damijana, na svakom ulazu u kaštel po jedna i jedna na pola puta do kaštela po imenu crkva Svetog Fabijana i Sebastijana, te crkva Blažene Djevice Marije od Karmela koja se nalazi u Boljunskom Polju. Zadnja je crkva Svetog Petra koja se nalazi ispod brda Boljuna i u ruševnom je stanju, a u blizini je izvor po imenu „Studenac“.

U srednjem je vijeku boljunska župa, zajedno sa vranjskom i lupoglavskom župom pripadala župi labinskog arhiđakona Puljske biskupije, te po toj pripadnosti spadala u mletačko područje, a ne austrijsko kao Pazinska Knežija u pravnom smislu. Danas pripada porečko-pulskoj biskupiji.

Svećenici su u Boljunu bili podučavani kod kuće od strane boljunskih svećenika. Počevši sa 14 godina svoje su redovno školovanje završavali u 24. godini života, sa titulom svećenika, a kao učenici zvali su se „žakni“.³⁸

4.1. Crkva Svetog Jurja

Sama župa osnovana je još u IX.st., iako se spominje tek od 1102.g..³⁹ Njezinom postojanju svjedoče pronađeni glagoljski natpisi iz 1590. i 1641. g. u ostacima crkve koja je prije bila na tom mjestu na kojem se 1640.g. sagradila nova, odnosno crkva Svetog Jurja koju znamo danas, a 1645.g. je dozidan zvonik (25m) za vrijeme župnika Bernardina Velijana, koji je ujedno i volta ispod koje se ulazi u crkvu.⁴⁰ Obnavljana je dva puta i trenutno se obnavlja po treći put.

U crkvi se nalazi mnoštvo kipova sa likom raznih svetaca, a na samom vrhu je Sv. Juraj sa zmajem.

U sklopu nje je jedino i glavno groblje Boljuna i Boljunštine.

³⁸ Dražen VLAHOV, *Boljunska kronika*, Poreč, 2006, str.25.

³⁹ Ivan GRAH, Marijan BARTOLIĆ, *Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije*, Pazin, 1999, str. 54.

⁴⁰ Dražen VLAHOV, *Boljunska kronika*, nav.dj., str.36.

Slika 9-crkva Sv. Jurja

4.2. Crkva Svetog Kuzma i Damjana

Iza nje je ubijen Vincent Frlanić. Nalazi se do *Velih vrata*, kako se tada zvao taj prvi i glavni ulaz u Boljun. Ta je crkvice do prije 15 godina bila u ruševnom stanju, jer nije obnovljena od 1700. g., a sagrađena je u XII. st. o čemu svjedoči njezin glagoljski natpis iz 1543.g. kojeg se može vidjeti sa prednje strane crkve.⁴¹ Najstarija je sakralna građevina koja je ostala očuvana u tom mjestu.⁴²

Stanje u kakvom je nalazimo danas postignuto je zahvaljujući obnovi 2001./2002.g.

Sveti Kuzma i Damjan su bili braća blizanci koji su bili sveci zaštitnici liječenja i ranarništva.

⁴¹ Fran NOVLJAN, *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, nav. dj., str.537.

⁴² Josip ŠIKLIĆ, „Crkve boljunske župe“, *Zbornik općine Lupoglav* 1999, Lupoglav 1999., str.103.

Slika 10-crkva Sv. Kuzme i Damjana

4.3. Crkva Svetog Fabijana i Sebastijana

Ona se danas koristi kao mrtvačnica, počevši od 1981. g. kada je obnovljena. Pretpostavlja se da je izgrađena u 12.stoljeću.⁴³

Sveti Sebastijan je bio zaštitnik od kuge.

Slika 11-crkva Sv. Fabijana i Sebastijana

⁴³ Ivan GRAH, Marijan BARTOLIĆ, *Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije*, nav.dj., str. 55.

4.4. Crkva Svetog Petra

Potječe iz 14. stoljeća i vodi se pod tip gotičke crkve. Nalazi se ispod crkve Svetog Fabijana i Sebastijana, ali na suprotnoj strani brda, neposredno iznad današnje tvornice kave.

U njezinim su ruševinama nađeni ulomci pleternog ornamenta zbog čijih se karakteristika pretpostavlja da je napravljena na već postojećoj crkvi iz nekoliko stoljeća ranije.

Ostatke fresaka može još uvijek vidjeti u živo.

4.5. Crkva Blažene Djevice Marije od Karmela

Najudaljenija je od samog kaštela, ali pripada mjestu Boljunu sada, a tako se vodila i u prošlosti kada je imala ulogu benediktinske opatije do početka 15. stoljeća.⁴⁴ Zbog toga bliža okolica mještane toga područja naziva „Opati“, a od nedavno se može i na samoj cesti vidjeti znak „Opatija“ kao naziv tog područja.

Sagrađena je 1648.g. kada je župnik bio kronolog Velijan. To potvrđuje natpisom koji je nađen sa njezine lijeve strane, te izgledom, jer su se u ono vrijeme gradile crkve sa natkrivenom lađom.⁴⁵ Unutrašnjost krasi tri oltara, od kojih glavni nema posvećenost niti jednom svecu, ali imakip Blažene Djevice, a od dva bočna, jedan je oltar Sv. Antuna Opata, a drugi Sv. Stjepana.⁴⁶

Obnavljana je više puta, ali svaki put samo neki njezin dio, nikada cijela.

Tu je bila i jedna od bratovština koju su osnovali popovi glagoljaši.

4.6. Loža-Kašća

Loža je mjesto gdje su se sastajali župani i suci Boljuna, dok se prostor koji je neposredno iza nje zove kašća. To je u stvari isti objekt, ali mu je namjena različita. Kašća inače znači i žitnica, pa i samo ime govori da joj je namjena bila za pohranu žitarica i drugih poljoprivrednih proizvoda koje su staoavnici Boljuna davali svojim gospodarima kao jedan od načina plaćanja obveza koje su morali u to vrijeme.

⁴⁴Josip ŠIKLIĆ, „Crkve boljunske župe“, *Zbornik općine Lupoglav* 2009, nav. dj., str. 99.

⁴⁵Isto, str. 99.

⁴⁶Isto, str. 102.

Slika 12-Ioža i kašća

5. Pisci boljunske kronike

Tri su pisca Boljunske kronike, počevši sa Vincentom Frlanićem, preko Ivana Križmanića, završavamo sa Bernardinom Velijanom.

Boljunska kronika je zapravo skup knjiga koje su vodili gore spomenuti svećenici. Sve su te knjige pohranjene u Arhivu HAZU u Zagrebu, ali samo dvije imaju karakteristike kronike, to su: Računi od dot crekvenih (1595-1660) i Knjiga oltara bratovštine sv. Roka (sv. Katarine i sv. Blaža) iz Boljuna (1595-1663), te ih Dražen Vlahov objedinjuje pod nazivom *Boljunska kronika*.⁴⁷

5.1. Vincent Frlanić

On je prvi zapisivač, upravo je od njega sve krenulo. Bio je boljunski *plovan*, odnosno župnik⁴⁸, uz to i notar, te je mogao pravovaljano izdavati i prepisivati isprave koje su nosile njegov jedinstveni notarski znak.⁴⁹

Točni podaci kada je i gdje rođen nisu nađeni, pa se po pretpostavci uzima da je rođen 1550-tih godina, pošto se prvi puta kao župnik spominje u zapisu o vjenčanju iz 1576. g., a poznavajući postupak školovanja i procedure do postanka svećenika, koji traje 24 godine, da se zaključiti prethodno navedeno. Datum njegove smrti je zato dobro poznat. Zbilo se to za vrijeme napada Arbanasa na Boljun 1612.g., točnije 12.09. kako zapisuje Ivan Križmanić, mladi žakan koji nastavlja Boljunsku kroniku nakon Frlanićeve smrti.

Od njega imamo najveći broj zapisa. Zapisi koje je vodio datiraju otprilike od 1400.g., pa sve do dana njegove smrti. Većina se sadržaja odnosi na Boljun i Bljunštinu, ali isto tako piše i o široj okolici, te carskoj obitelji.⁵⁰

Vincent Frlanić je imao troje djece, dvije kćeri Klaru i Elenu i sina Mihaela što nam dokazuju zapisi u matičnim knjigama krštenih, a kasnije i vjenčanih.⁵¹

⁴⁷ Dražen VLAHOV, *Boljunska kronika*, nav. dj., str.7.

⁴⁸ *Isto*, str.13.

⁴⁹ *Isto*, str.22.

⁵⁰ *Isto*, str.23

⁵¹ *Isto*, str.18.

5.2. Ivan Križmanić

Kao i Vincent Frlanić, on je pop-glagoljaš koji nastavlja Vincentovo pisanje kronike Boljuna. Za razliku od njega, Križmanićevi su zapisi provjereno točni i daju jako detaljan opis događaja, te se više koncentrira na sam Boljun.

Boljunska kronika vodi od Frlanićeve do pred kraj 1615. godine. O njegovoj smrti nemamo podataka, kao ni razlog zašto je prestao pisati kroniku. Zadnji njegov trag je zabilježen 1620. g. pri imenovanju starješine u bratovštini „Oltara Sv. Roka i Av. Katarine.“

Kao svećenik se prvi put potpisuje 12.05.1615.godine što nas dovodi do zaključka da je rođen 1590./91.g.⁵²

5.3. Bernardin Velijan

Posljednji je pisac Boljunske kronike, nastavlja se na Ivana Križmanića, a njemu Vlahov pripisuje samo jedan zapis iz 1622.g. u kojem spominje pojavu velike gladi u Boljunu.

U početku piše talijanskom latinicom, a kasnije hrvatskom glagoljicom, da bi na nagovor biskupa, 1659. g. morao opet pisati latinicom. Taj se čin smatra početkom napuštanja latinice u boljunskom kraju.⁵³

Svećenikom postaje 1616.⁵⁴, iz čega proizlazi činjenica (jer nema pisanih dokaza o tome) da je vrlo vjerojatno rođen 1592.g. O smrti možemo samo nagađati.

Za njegovo vrijeme mnogo se radilo na obnovi župne crkve i njezinom proširenju.

⁵² Dražen VLAHOV, *Boljunska kronika*, nav. dj., str.28.

⁵³ *Isto*, str.33.

⁵⁴ *Isto*, str. 31.

5. Zaključak

Boljun je nekad bio po broju stanovnika jedno od najvažnijih središta Pazinske Knežije. U njemu je živjelo i nekoliko građanskih obitelji, kao i plemići Domicelli.

Već nakon Uskočkog rata kaštel počinje polako propadati, jer je usljedio duži period mira, a stanovništvo se zbog straha lagano raseljavalo na druga područja.

Danas, Boljun se nikako ne ističe po broju stanovnika, ima ih vrlo malo, opadanje stanovništva bilo je vidljivo i osjetno do prije nekoliko godina, kada se Boljun opet počinje buditi, kao i u povijesti, zahvaljujući svom položaju. Tako sad Boljun sve više krase kućice renovirane u starinskom stilu koje u manjem broju imaju ulogu kuća sadašnjim stanovnicima, a više njih se renovira u svrhu turizma i iznajmljivanja kao kuće za odmor. Kako bilo, Boljun se opet, nakon mnogo godina budi, iako u sasvim drugom svjetlu, a nadležne institucije se brinu da se njegovi autohtoni ostaci očuvaju za daljnje naraštaje, bez obzira na obnovu i modernizaciju koja danas munjevito napreduje.

6. Literatura

KNJIGE:

1. BERTOŠA, Miroslav: *Istra: Doba Vencije*, Zavičajna naklada „Žakan Juri“ Pula, Pula 1995.
2. BERTOŠA, Slaven: *Osebjno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Srednja Europa d.o.o. Zgreb, Zagreb 2011.
3. BERTOŠA, Miroslav i VRANDEČIĆ, Josip: *Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranom novom vijeku*, Leykam international d.o.o. Zagreb, Zagreb 2007.
4. GRAH, Ivan: *Crkva u Istri, osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije*, IKD „Juraj Dobrila“, Pazin, 1999
8. NOVLJAN, Fran: *Boljun: Kmiecki život i už(a)nci*, Zagreb 2014
12. VLAHOV, Dražen: *Boljunska kronika*, Errata corrige, Poreč, 2006.

PERIODIKA:

1. JAKOVLJEVIĆ, Božo: „Prilozi za povijest hrvatskih škola, općine Lupoglav“ u Zbornik općine Lupoglav 1997.g., „Josip Turčinović d.o.o.“, Pazin, Lupoglav 1997.g.
2. MILOTIĆ, Ivan: „Antička povijest Boljuna i rimski natpisi“ u Zbornik općine Lupoglav 2007., „Josip Turčinović d.o.o.“, Pazin, Lupoglav 2007.g.
3. ŠKILJIĆ, Josip: „Crkve boljunske župe“ u Zbornik općine Lupoglav 1999., „Josip Turčinović d.o.o.“, Pazin, Lupoglav 1999.g.
4. ŠKILJIĆ, Josip: „Vodenice na području općine Lupoglav“ u Zbornik općine Lupoglav 2005., „Josip Turčinović d.o.o.“, Pazin, Lupoglav 2005.g.
5. ŠTRK-SNOJ, Maja: „Boljunska baština“ u Zbornik općine Lupoglav 2001., „Josip Turčinović d.o.o.“, Pazin, Lupoglav 2001.g.

LITERATURA S INTERNETA:

1. MATIJAŠIĆ, Robert: *Istrapedia: Boljun*,

URL: <http://www.istrapedia.hr/hrv/267/boljun/istra-a-z/> (01.08.2015.g.)

7. Kazalo slika

Slika 1-Žrtvenik (autorska fotografija)	5
Slika 2-Žrtvenik i županov stol na trgu Pod Ladonjom(autorska fotografija)	6
Slika 3-Ostaci kaštela Posert(autorska fotografija)	6
Slika 4-podijeljenost Istre u 15.stoljeću (Miroslav Bertoša i Josip Vrandečić: <i>Dalmacija, Dubrovnik i Istra u ranom novom vijeku</i> , Zagreb 2007.)	8
Slika 5-Boljun u cijelosti (URL: https://www.google.hr/search?q=boljun&essm=122&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0CacQAUoAWoVChMIqpeZ3bDsxwIVQl4UCh1FKgNJ&biw=1366&bih=599#imgrc=uVqJDIHZq10b0M%3A)	11
Slika 6-kaštel Boljun izvana(autorska fotografija)	11
Slika 7-kaštel Boljun iznutra(autorska fotografija)	12
Slika 8-brana u Letaju za vrijeme nabujale Boljunčice(autorska fotografija)	18
Slika 9-crkva Sv. Jurja(autorska fotografija)	20
Slika 10-crkva Sv. Kuzme i Damjana(autorska fotografija)	21
Slika 11-crkva Sv. Fabijana i Sebastijana(autorska fotografija)	21
Slika 12-loža i kašća(autorska fotografija)	23